

16-jaepieraaste
vaeljehke tjjeltine

SKIEREDEN 11. – 12 – B. 2011

TJJELTESTÅVROE- & FYLHKENDIGKIEVEELJEME

LAAVENJASSE

Akte jielije demokratije almetjh daarpesje mah leah eadtjohke. Almetjh goh datne.

DEMO-KRATIJE

Akte jielije demokratije árojh daarpesje, dovne noerh jñh voeresh, mah aamhtesi ávteste gæmhpoeh. Mah sijhtieh dam laantem darjodh, gusnie ároeminie, aktem buerebe sijjiem ároodh. Náhtedh daam heefte eadtjohkelaakan juktie aamhtesidie gaavnedh mah datnem skreejrieh, jñh áahpenh dejgumie. Jalhts datne eah leah dej 16 jaepien báeries noeri gaskem mah maehthie steemmadidh daan aejkien, dle maahtah gellielaakan tsevtiedidh. Jñh minngebe veeljemisnie edtjh kaanne DATNE steemmadidh!

Skiereden 12. b. lea tjieltestávroe-jñh fylhken-digkieveeljeme Nöörjesne (såemies tjieltine aaj skiereden 11.b.) Jis jarkelimmie sijhth, tjoerh eadtjohke ároodh.

Datne tjoerh áahpanidh kririejgumie jñh daejredh politihkeri mielem. Mejtie akte krirrie jallh áarganisasjovne man ávteste datne lij sijhteme barkedh? Jalhts Nöörje akte demokratijen laante, demokratije ij leah naan buajhkoesvoete. Muvhth laanth maehthie stuvrelgamme ároodh aktede diktatovreste, aktede dáehkeste jallh aktede krirreste – bieleden frije veeljemh. Jeatjah laantine anarkije jñh laakehth-voete reerieh. Aktene demokratjesne dah árojh frije, tjeakoes veeljemi tjierrh veeljeh gieh edtjeh stuvredh. Veeljemh leah daamtaj.

Soptsestidh maam sæjhta, religijovnefrijevoete, reakta jñhtjemse árganiseradidh, almetjereaktide kröönkestidh, reaktajearsoesvoete jñh frije presse leah vihkeles væhtah aktene demokratjesne.

Lohkehtæjjese

Heeftefaaktateeksth jñh jñjnjh laavenjassh. Dah laavenjassh eah leah giehtjedimmiegyhtjelassh teekstide, bene learoehkidie haestieh eadtjohkelaakan barkedh heeftine. Jñjnjh dejstie laavenjassijste leah ektiedamme plaeriej állermaehteme aamhtesijstie veeljemegæmhposne. Dah jeanatjommes plaerieh namhtah plaerieh klaasside faalehtieh veeljemisnie. Mijjeh sijhtebe juvnehtidh datne goh lohkehtæjja daam heefte ávtelhbodti vuartesje, jñh mielem átnah misse datne sijhth leavloem biejedh ööhpehtimmesne, jñh mah laavenjassh dijjieh edtjede prijoriteradidh. Datne aktem ánehks bihkedimmie lohkehtæjjese jñh jeatjah laavenjassh heeftese daesnie gaavnh, www.avisiskolen.no

LAAVENJASSE 1

Fokuse?

Vuartesjh såemies voenges plaerine jñh gaavnh aamhtesh datne vienhth vihkeles. Barkede dáehkine jñh digkiedidie aamhtesidie dijjieh gaavneme. Mah aamhtesh dijjieh vienhthede sijhtieh noeride jeanatjommes eadtjalgehtedh? Vuartesjh mejtie dijjieh maehthede dejtie seamma aamhtesidie krirriej programmie gaavnedh.

LAAVENJASSE 2

Demokratije skuvlesne?

Tjáanghkanidie dáehkine jñh digkiedidie guktie sjæjsjalimmie skuvlesne vaaltasuvvieh (v.g. öörnedimmie bijre, öörnegenjoelkedassh, faagh j.n.v.) Mah sjæjsjalimmie learohkh áadtjoh meatan ároodh vaeltedh?

LAAVENJASSE 3

Veeljemeváaksjedimmie klaassesne

Vuartesjh meedijinie jñh tjöonghkh aamhtesh veeljemen bijre váhkoej veeljemen vöoste. Veeljh såemies váaksjedæjjah klaassesne (maahta fiere guhten aejkien) mah fierhten biejjien tjöonghkieh jñh áehpiedehtieh dam gieltegommesem. Vaeltieh váaromem daejnie gyhtjelassine:

- Mij heannede?
 - Gíem gíetede?
 - Mah illedahkh maahta mijjese áadtjodh?
 - Mannasinie edtjebe steemmadidh?
- Darjoeh aktem kruepies veesmemem, jñh spáarh dam gieltegommesem goh biehkieh aktene jallh jienebh orrijen kollasjh mah saerneevtedimmie vuesiehtieh veeljemen vöoste. Gaajhkesch sov kollasjem jeatjabidie áehpiedehtieh. Díhte maahta váaroeminie ároodh digkiedæmman jallh dan vijriesábpoe barkose teemajgumie, mej bijre klaasse sæjhta vielle daejredh.

LAAVENJASSE 4

Darjoeh aktem digitaale áehpiedehtemem veeljemen bijre

Tjöonghkede bievnesh veeljemen bijre akten digitaale áehpiedehtemasse (vuesiehtimmie gaavhtan viehkine powerpoint, photostory jallh plearoh). Moenede ulmiedáehkiem jñh gáessie dijjieh edtjede áehpiedehtemem náhtadidh. Sjiehtedidie sisvegem ulmiedáahkan. Utnede maaje svaalhtesh ovmessie gætiesæjrojde, filmeboelhetjidie jñh jeatjah mah áehpiedehtemem gieltegsábpoe darjoeh. Jis hijven sjædta maehthede kaanne dam Facebook'sne juekedh, jallh aktene jeatjah nedtesijjesne.

NUEKTES GEERVE?

Nuekies geerve skaehtiem maeksedh jallh roestegåatan båtedh, bene steemmadidh...?

DÁARJØE AKTEDE GUHTE LEA 15 JAEPIEN BÅERIES
Daan vähkoen 15 jaepien båeries Fredrik Methi Vormdaleste barkoeváhkoem átna Gårroeh stoerredigkiedáehkesne. Dìhte sov ellies vaajmøste däärje dam raeriestimmiem juktie steemmereaktoeaalterem 16 jaapan vueliedidh.

-Manne vienhtem steemmereaktoe dejtie mah Leah 16 jaepien båeries lea vihkeles. Dìhte sæjhta eadtjalgehtedh jienebh noerh politihken sÿjse. Jis dah mah 16 jaepien båeries steemmereaktoem åadtjoeh, dah sijhtieh vielie åehpies sÿjdetdh politihkine jÿh dej ovmessie kririejgumie, jÿh misse dejstie kririjste dah sijhtieh steemmadidh. Jÿjnjh politihkeles aamhtesh leah skuvli jÿh noeri bÿjre. Maam noerh sijhtieh jarkelidh, ajve dah noerh maehtieh vaestiedidh. Jis dah mah 16 jaepien båeries steemmereaktoem åadtjoeh, dle sæjhta nænnoesåbpoe baanth sÿjdetdh noeri jÿh politihkeri gaskem, Fredrik Methi jeahta.

Veedtjeme krirrien Gårroeh nedtesæjrojste
27.05.10

Daejnie tÿjeltine dah mah 16 jaepien båeries åadtjoeh steemmadidh daan jaepien veeljemisnie:

Austervoll	Marker
Gjesdal	Namdalseid
Grimstad	Osen
Hamar	Porsgrunn
Hammerfest	Re
Guovdageaidnu	Sigdal
Kåfjord	Stavanger
Luster	Tysfjord
Lørenskog	Vågå
Mandal	Ålesund

Faksimile plaereste Aftenposten
01.07.2010

Faakta

Jaepien **2004** njieljie stoerredigkietjirkijh SG'ste aktem maadthlaakeraeriestimmiem böökti juktie steemmereaktoeaalterem vueliedidh 16 jaapan stoerredigkieveeljemisnie. Raeriestimie nyöjhkesovvi ihke jienebelåhkoeh buerkiesti lea iemie steemmereaktoeaaltere myndighet-aalterem dæerede. Gaajhkh ohtsemh voejhkelimmiem bÿjre 16-jaepien steemmereaktojne veeljemisnie **2007** nyöjhkesovvin. **2008:** Reerenasse voejhkelimmieöörnegem steemmereaktojne dejtie 16-jaepienbåeries noe-

ride raereste, dennie lihkesveeljemisnie 2011. 20 tÿjelh edtjeh åadtjodh meatan årrodh. **Suehpeden 27. b. 2010.** Stoerredigkien jienebelåhkoeh lea raeriestimmiem vöøste dejstie kririjste Gårroeh jÿh SG, ihke steemmereaktoeaalterem vueliedidh 16 jaapan.

Såemies laanth mah 16-jaepien steemmereaktoeaalterem utnieh: Brasil, Cuba, Østerrike, Nicaragua, Tysklaante (såemies bieliestaateveeljemine).

Gaskoehkrirrie
www.senterpartiet.no
tellefovne 23 69 01 00
telefakse 23 69 01 01
e-påaste: @senterpartiet.no

Bijjekandidaath tÿjeltståvroeveeljemasse:

Bijjekandidaath fylhkendigkieveeljemasse:

Voenges kandidaath fylhkendigkieveeljemasse:

Gaskoehkrirrien vihkielommes aamhtesh:

LAAVENJASSE 1 Mijjeh digkiedibie

1. Dah aktesh dan gellie argumenth gaevnieh goh gåarede dan jiehtegasse: dah mah 16 jaepien båeries byöroeh steemmereaktoem utnedh. Dah gööktesh argumenth vöøste gaevnieh:
2. Vaedtsede paarrine jÿh juekieh argumenth aktine guhte seamma mielem átna.
3. Digkedh aktine mij vuestiemelem átna.
4. Daelie maehtede ráállah molsedh jÿh dejtie voestes mieride ikth vielie darjodh, jallh vaedtsede ryöktesth 5. mearan.
5. Jiehtieh maam datne vienhtth, aktene digkiedimmesne klaassesne jallh tjaelieh aktem lohkijeprieviem.

LAAVENJASSE 2 Mielemööleme 1

Dennie sitaatesne plaeresne Aftenposten tÿjåadtje 83 prosenth learoehkijste 8. jÿh 9. daltesinie lin sijhteme steemmadidh jÿs lin maahterme. Darjode aktem goerehtimmiem diijen skuvlesne, jÿh gaavnehtidie mah lin sijhteme steemmereaktoem náhtadidh. Darjode maaje seamma goerehtimmiem aktene jaarhke-skuvlesne, jÿs gåarede. Vierterstidie jÿh tjaelede aktem lohkijeprieviem dan voenges plaaran maam diijeh gaavnedidh.

LAAVENJASSE 3 Mielemööleme 2

Darjode aktem mielemöölemem maam almetjÿh vienhtieh 16-jaepien steemmereaktoeaalteren bÿjre. Tjaelede aaj aalterem jÿh tjoelem dejtie mejtie diijeh gihhtjehtidie, jÿh åehpiedehtieh illedahkem grafihkeles.

LAAVENJASSE 4 Maam noere politihkerh vienhtieh?

Vaedtsieh noereåarganisasjovni nedtesæjrojde dejtie politihkeles krirride. Gaavnehth maam dah vienhtieh 16-jaepien steemmereaktoeaalteren bÿjre.

Almetjesuvre

Akte vihkeles politihkeles ulmie Nöörjesne lea gaajkesh edtjeh dejtie seamma byögkeles dienesjidie jñ faalenasside utnedh saacht gusnie árröominie. Akte jeatjah ulmie lea voenges jñtjestávroe. Jis edtja dam buektiehtidh, dihte byögkeles stuvreme lea joekedamme golme suerkine:

Dejnie golme suerkine leah veeljeme politihkerh, jñh barkijh reeremisnie. Politihkerh stuvrieh, d.s.j dah muenieh dam maam edtja darjodh, mearan reereme edtja dáárrehtidh dam maam dah politihkerh moeneme dorjesávva.

STAATE
STOERREDIGKIE, REERENASSE
Nasjovnale laakh jñh ekonomije, universiteeth jñh jolleskuvlh, skiemtjegáetie, pollise, dáapmestovlh, militæresuerkie, ríjhkegeajnoeh, tjirkemesuerkie jñh ruevtieraajroe.

ORRESTIMMELES
jath
FOSSILE?

FYLHKENTJIELTE
FYLHKENDIGKIE
Jáarhkeskuvlh, geerveööhpehtimmie, skuvleskovhte, baeniehealsoe, fylhkengeajnoeh, fylhkengærjagáetie, kultuvremojhtesevaarjelimmie jñh trafihkejearsoesvoetebarkoe.

GORREDIMMIE
jath
LISSIEBIGKEME?

TJIELTE
TJIELTESTÁVROE
Maanagierrh, maadthskuvle, skuvle-eejeh-tallemeöörnege, eejeh-tallemedáehkieh, almetjegærjagáetie, aalkoehealsoedienesje, aaltere-jñh skiemtjehiejmie, hiejmeviehkie jñh hiejmesujhteme, tjielten geajnoeh, praedtie- jñh feejeresuerkie, tjætsie-jñh kloagke, gærhkoeh jñh gærhkoegaertenh.

NOERH
jath
VOERESH?

TJIELTE JÑH DOV FYLHKE

Dov tjielten nomme:
Dov fylhken nomme:
Man gellie árröjh tjieltesne:
Man gellie maadthskuvlh tjieltesne:
Man gellie aaltere-jñh skiemtjehiejmh:
Voenges plaerieh:
Stoerre giehteldimmieh tjieltesne:
.....
Stoerre giehteldimmieh fylhkesne:
.....
Tjielten áejvien nomme: Krirrie:
Tjielten áejvieladtjeraerie: Man gellie nyjsenh.....
Kaarrh..... Állesth.....
Tjieltestávroe: Man gellie nyjsenh..... Kaarrh
Állesth

Krirrieh tjieltestávrosne:
.....
Noeri tjieltestávroe tseegkesovvome

LAAVENJASSE

Datne vuajneme mejtie naan fylhkenpolitihkerh maam akt preessese jeahteme dan minngemes tíjjen? Man bíjre aamhtese?

LAAVENJASSE 1

Soejesjh aktem njaalmeldh áehpiedehtemem:
– Maam datne vienhth leah dah vihkie-lommes dienesjh dov tjielte faalehte?
– Maam, jallh mah dienesjh datne vienhth tjielte byöreme buerebelaakan darjodh?

LAAVENJASSE 3

Darjoeht dejtie göökte laavenjasside bíjjielisnie aaj fylhkentjielten bíjre.

LAAVENJASSE 4

Mænngan 1958 die tjiielteláhkoe vaeni-damme 743 tjiieltjiste 430 tjiieltide. Manna-sinie vaenebe jñh stuerebe tjiielh áadtjoebe?

LAAVENJASSE 2

Lohkh dennie voenges plaeresne:
Mah naan tjielten politihkerh mah plaeresne maam akt jiehtieh?
Man bíjre aamhtese?
Guktie dov miele aamhtesen bíjre?

LAAVENJASSE 5

Ussjedh aktem gievlieam raadijusine 500 meeterh dov skuvlen bíjre. Mej laavenjassi ávtteste tjielte diedtem átna daesnie?

me Nöörjesne

GUKTIE TJIELTE STUVRESÄVVA?

Tjieltestävroe lea dihte bijjemes aargane tjieltesne. Tjielten árojh dam veeljeh fierhten njealjeden jaepien. Dihte orre tjieltestävroe jijtje tjielten áejviem veeljie. Dihte daamtajommes dehtie stööremes krrirreste báata, jñh tjieltestävroen jienebeláhkoe sov duekesne átna. Tjielten áejvie tjieltestävroem stuvrie, jñh lea tjielten áaredæjja álkolen.

lemielaakan dle tjieltestävroetjáanghkoee ajve ikth asken. Tjieltestävroe dannasinie aktem tjielten áejvieladtjeraeriem veeljie mij daamtajábpoe gaavnesje jñh tjielten barkoem vááksje. Tjielten áejvieladtjeraeresne naan tjieltestävroen líhtsegh. Dejnje jeanatjomes tjieltine dle politihkerh jijtjemse joekedieh politihkeles moenehtsisnie jallh dáehkine, mah diedtem utnieh ovmessie aamhtesi ávteste, v.g skuvle, kultuvre jñh hokse. Tjielte aaj aktem reeremem átna ihkuve bar-kijigujmie. Dihte reereles ávtehke lea raerie-álma.

Dah politihkeles áarganh aktene tjieltesne (tjielten áejvieladtjeraerie)

Dah jeanatjomes tjielth stuvresuvvieh goh neebneme. Dihte gohtjesávva tjielten áejvieladtjeraeriemaalle. Bergen jñh Oslo aktem ánnetji jeatjah maallem veeljeme; Dihte parlamentarihkeles maalle.

Dah politihkeles áargan Oslosne jñh Bergenisnie (dihte parlamentarihkeles maalle)

Oslosne jñh Bergenisnie dle tjielte aktede staareraereste stuvresávva, gusnie tjirkjñh jienebeláhkoste dehtie almetjeveeljeme staarestávroste (tjieltestävroe).

Dihte tsiehkje staareraerien jñh staarestávroen gaskem lea mahte seamma goh dihte tsiehkje reerenassen jñh Stoerredigkien gaskem. Staareraerie tjuara dáarjoem utnedh staarestávroste sov politihkese. Seamma-laakan goh jienebeláhkoe Stoerredigkesne maahta aktem reerenassem hiejhtedh, reerenasse staarestávrosne maahta noerhedh staareraeriem orrijidh. Maahta staareraerien ávtehken ráálllem staateminsteren ráállline viertiestidh reerenassesne.

Maahta tjielten áejvien ráálllem Oslosne jñh Bergenisnie viertiestidh stoerredigkiepresidenten ráállline Stoerredigkesne.

430 tjielth Nöörjesne (tsiengelen 1.b. 2010). Tjielte ároejidie faalehte ovmessie dienesjh jñh bueriejeledeavehkieh. Muvhth dejstie dienesjstie laakine tjáadtjoeh Stoerredigkeste, mearan jeatjebh leah jijtjeveeljeme. Biejjegí dah jeanatjomes sijhtieh vielie dam tjielten darjomem vueptiestidh goh dam staateles darjomem.

Guktie tjielten ekonomije?

Tjielten baalhkah áajvahkommes golme gaaltijjistie báetieh:

- Tjielteskaehtie baalhkie jñh jeeluvinie
- Sertiestimmieh staateste.
- Maaksoeh jñh gebyr dienesjinie ároejidie. Jijnjh tjielth náake ekonomijem utnieh, jñh dannasinie vihkeles jñh daerpies barkojde prijoriteradidh. Tjielte maahta baajedh ároodh faalenassh vedtedh jallh faalenasside giehpiedidh, mejtie Stoerredigkie ij leah stilleme laaken mietie.

Gárhoeh
www.venstre.no
 telefovne 22 40 43 50
 telefakse 22 40 43 51
 e-páaste: venstre@venstre.no

Bijjekandidaath tjieltestävroeveeljemasse:

Bijjekandidaath fylhkendigkieveeljemasse:

Voenges kandidaath fylhkendigkieveeljemasse:

Kririien Gárhoeh vihkielommes aamhtesh:

GUKTIE FYLHKENTJIELTE STUVRESÄVVA?

Stuvremevuekie dejnie ellen jeanatjomes fylhkine lea mahte seamma goh tjieltesne. Fylhke fylhkendigkiem átna (seamma goh tjieltestävroe), fylhkenmoenehtse (seamma goh tjielten áejvieladtjeraerie), fylhken áejvie jñh vihties moenehtsh. Hedmaarihke jñh Nordlaante aktem parlamentarihkeles maallem veeljeme.

Dah politihkeles áarganh aktene fylhkentjieltesne.

Fylhke säemies laavenjassh jñh dienesjh átna laaken mietie, jñh maahta ánnetji jijtje veeljedh. Mah sáarhts laavenjassh evtebe sæjrosne vuajnah.

Fylhkentjielten baalhkah

Dah baalhkah fylhkenskaehteste baalhkieste jñh jeeluvjistie báetieh, jñh beetnehsertiestimmijste staateste. Laaken mietie laavenjassh medtie 90 % baalhkieste vaeltieh. Dannasinie ánnetji náake fylhkentjieltesse jijtje veeljedh.

NOMINASJOVNE

NOMINASJOVNE

Nomineradidh lea nammoehtidh jallh raeriestidh. Krirrie kandidaath veeljemelæstose raereste.

Nominasjovneprosesse joe akten jaepien jijtjehke veeljemen åvtelen eelki. Krirrielihstsegh mah nominasjovnetjåangkose bætieh kandidaath veeljemelæstose muenieh, jïh mennie öörnegisnie dah edtjeh årrodh. Våaroemisnie gaajhkes mah almetjelåhkosne tjåadtjoeh maetieh akten veeljemelæstose bætiedh, jis dah eah aktene jeatjah krirrien læstosne tjåadtjoeh.

Gosse krirrieh edtjeh kandidaath veeljedh tjuerieh gaskem jeatjebem krööhkestidh...

- ... gie sæjhtha bööremeslaakan krirriem dienesjidh tjïeltteståvrosne jallh fylhkendigkesne?
- ... kaarrh jallh nyjsenh dejnie bijjemes sijjine?
- ... aalterejoekedimmie?
- ... almetjh mah unnebelåhkoste bæetieh

Misse akt onterdidh lea ajve medtie 8 % åroejjistie Leah lihsteginie aktene politihkeles krirresne, jïh dejstie ajve 2 % meatan dennie jijtjehke nominasjovnesne. Dah krirrieh tjuerieh sijjen veeljemelæstoeh veeljemeståvrose deelledh minngemes biejjien njoktjen 31.b.

TSEVTSIEDIN

Fremskrittskririe
www.frp.no
tellefovne 23 13 54 00
telefakse 23 13 54 01
e-påaste: frp@frp.no

Bijjiekandidaath tjïeltteståvroeveeljemasse:

Bijjiekandidaath fylhkendigkieveeljemasse:

Voenges kandidaath fylhkendigkieveeljemasse:

Frk'en vihkielommes aamhtesh:

Dah NJIELJIE tsevtsiedimmieåerieh:

- **Veeljeme- jïh krirreåerie**
- **Årganisasjovneåerie**
- **Aksjovneåerie**
- **Meedijeåerie**

DEMOKRATIJE - bööremeslaakan jähta jienebh klaeriejgumie

LOBBYISMIE

(Englaanten giele; lobby= korridovre) Lobbyisme / lobbydarjome / korridovrepolitihke. Maahta lobbyismem jallh lobbydarjomem tjielkestidh goh systematihkeles jih ulmieriekteme tsevsiedimmie, juktie sijen jijtsh ulmieh jaksedh politihkeles sjæjsjalimmiej bijre. Dihte baakoe lobby lea englaanten gielesne, jih daamtajommes dam jarkoste goh "korridovrepolitihke". Akte goerehtimmie stoerredigkiepolitihkeri gaskem dæjman, maam kommunikasjonnesielte Geelmuyden Kiese darjoeji, vuesiehti tjihtje stoerredigkiepolitihkerh, luhkie stoerredigkiepolitihkerijste fierhten vâhkoen gaskesadteme sjidtieh lobbyistijste. Sâemies stoerredigkiepolitihker jeehtin dah 15-20 tæjmoeh nåhtadin fierhten vâhkoen gaskesadtemem gietedidh âlkoeliste.

VIMTIEÅERIEH

Jaabnan mielemöölemh dorjesuvvieh – aaj dej jaepiej gosse ij leah veeljeme jallh veeljemegæmhpoeh. Jijnjh plaerieh jaabnan illedakh âehpiedetieh gihtjemegoerehtimmijste mah möölieh man gellie mah kirride dâarjoe. Dah illedakh vuesiehtie mejtie âvtese jallh bäästede jâhta kirride, jihvierteste dej aarebi goerehtimmiegumie jih veeljemeilledahkigumie. Dah mielemöölemh maetieh orre âssjaldakh almetji luvnie vuetiestidh jih gihtjedimmie jih staeriedimmie ârroth kirride, âejvieladtjide, politihkeridie jih meedijjide. Maahta mielemöölemidie aaj aelhkieslaakan bâajhtode nåhtadidh. Maahta "almetje-mielide" manipuleradidh naemhtie guktie jijtse kirrie jih jijtsh mielh hijvenlaakan goerehtimmeste bætieh.

LAAVENJASSE

Giehtjh kirrielæstojde daan jaepien veeljemasse. Gaavn aktem kandidaatem datne sijth gaskesadtedh juktie tsevsiedidh. Veeljh aktem aamhtsem maam datne tuhtjh vihkeles. Darjoe aktem soejkesjem, vihties argumentigumie mejtie datne sijth politihkerinie digkiedidh.

Vaeltieh vâaromem aktene mielemööledimmesne, mij plaeresne tjâadtjeme, dan minngemes vâhkoen veeljemebiejjen âvtelen.

LAAVENJASSE 1
Gie mielemöölemem dorjeme?

LAAVENJASSE 2
Gie daam mielemöölemem dongkeme?

LAAVENJASSE 3
Guktie datne vienht veeljih tsevsiedamme sjidtieh dehtie mielemöölemistie maam datne veeljeme?

LAAVENJASSE 4
Mannasinie dan jijnjh mielemöölemh bæjnhkohte veeljemen âvtelen?

LAAVENJASSE 5
Lohkh dah kommentarh illedakhide. Darjoe aktem læstoem tjoevtenjebaa-koejgumie dejtie aamhtesidie/ politihkeridie mah plaerie veanhta ulmiem âtneme.

LAAVENJASSE 6
Bietskedh mielemöölemem olkese jih viertesth dam veeljemeilledahkine. Guktie dah taalh mielemöölemistie sjiehtin?

AAMHTESH

Sjyöhtehke

Veeljemegæmhposne såemies baakoeh jîh diejvesh sijhtieh vihkeles årrodh. Krirriej vuajnoeh jîh mielh sjjereamhtesinie viertiestidh, lea daamtaj dihte vâarome gosse veeljijh edtjeh moenedh maam krirriem dah edtjeh dâarjodh. Vuartesjh tjaalegh plaeresne mah Leah veeljemen bîjre.

Vuelielisnie naan baakoeh/diejvesh mah sijhtieh veeljemegæmhposne jijhtedh. Gosse baakoeh jîh diejvesh gaavnh mah goeresne tjâadtjoeh, dellie dejtje jeatjah daablojde dievhth. Dievhtieh aaj baakoeh/aamhtesh dejnie gâaroes daablojne mah datne tuhtjeh vihkeles veeljemegæmhposne.

AAMHTESE	Krirrie mij jehteme	Mij politihkeridie/ mah politihkerh	Krirrien/ politihkeri ulmie?
<i>Skuvle</i>			
<i>Geajnoe</i>			
<i>Skiemtje- hiejme</i>			
<i>Asyle- syökijh</i>			
<i>Voerese- hokse</i>			
<i>Byjrese</i>			
<i>Kultuvre</i>			
<i>Jeatjah aamhtesh</i>			

Guktie maahtah POLITIKHEM TSEVTSIEDIDH!

Jalhts datne fer noere steemmadidh, maahtah læjhkan politikhkem tsevtsiedidh. Datne maahtah dejtie tsevtsiedidh mah sjæjsjalimmide vaeltieh.

NOERI tjïeltestâvroe

Såemies tjïelth aktem noeri tjïeltestâvroem tseegkeme (daaroen UKS). Tjirkijh UKSesne leah 13 jïh 19 jaepien bâeries gaskem jïh veeljesuvvieh noereskuvlijste, jaarhkeskuvlijste jïh noeredâehkijste tjïeltesne. UKS vihties tjâanghkoeh âtna gusnie digkiedieh jïh lahtestimine bâetieh sjyôhtehke aamhtesi bijre. Dah jeanatjommes UKS aktem beetnedâarjoem âadtjoeh maam edtjeh râajvarimmide joekedidh noeride.

GOVLEHTALLEDH politikhkeridie jïh krirride

Datne maahtah govlehtalledh politikhkerigujmie jïh krirrieigujmie ryôktesth juktie gïetedimmiem tsevtsiedidh aamhtesijstie. Tjïelten nedtesæjrosne biëvnesh gaavnh guktie maahtah politikhkerigujmie ovmessie rââlline govlehtalledh. Mujhtieh e-pâaste jïh jeatjah pâaste gïetesuvvieh goh "Laake byôgkesvoeten bijre reeremisnie", lea, ("Lov om offentlighet i forvaltningen") Dannasinie tjoerh daejredh dihte sisvege dov biëvnesisnie jallh prievsne maahta byôgkes sjïdtedh.

VAELTIEH âarrojeskraejriem!

Âarrojeskraejrie sæjhta jiehtedh tjïelten âarroj reaktoem utnieh raeriestimmine bâetedh staarestâvrose, dej tsiehkiej bijre mah leah tjïelten darjomen bijre. Âarrojeskraejrien âssjele lea âarroj aktene tjïeltesne jallh fylhkesne edtjeh nuepiem utnedh orre aamhtesh dan politikhkeles biejeëörnégasse biejedh. Tjuara vihtiestidh dâarjoem (vuelienomh) unnemes 300 âarroejjistie, jis tjïeltestâvroe edtja raeriestimmiem gïetedidh.

GIHTJH mejtie âadtjoeh soptsestidh aktene politikhkeles moenehtsisnie!

Datne maahta gihtjedh mejtie âadtjoeh soptsestidh dennie dâehkesne jallh moenehtsisnie mij aamhtesem gïetede, jïh mij edtja nænnoestimmiem raeriestidh tjïeltestâvroesne. Tjuara daam âvtelhbodti bieljelidh tjïeltestâvroen reeremasse.

MEATAN SJÏDTH aktene politikhkeles krirresne!

Jis politikhkeles iedtjem âtnah, maahtah meatan

sjïdtedh aktene politikhkeles krirresne mij dutnjen sjeahta, guhkiem âvtelen datne 18 jaepieh illh. Dellie maahtah meatan ârrodh krirriem tsevtsiedidh sisnjeliste, jïh datne leah mubpiejgujmie mah seamma mielem utnieh. Dah jeanatjommes krirrieh noeregoevtesh utnieh mah vihkeles aamhtesh biejeëörnégasse biejeih, saah guktie ietniekrirrie veanhta.

MEATAN SJÏDTH aktene iedtjeâarganisjasjovnesne!

Jïjnjh almetjh veeljeh meatan sjïdtedh aktene âarganisjasjovnesne mij aktine aamhtesesuerkine barka, mij lea vihkeles jïh gieltegs. Daate akte alternativje akten politikhkeles krærran, mij edtja jïjnjh ovmessie aamhtesesuerkine barkedh.

AKSJOVNEREDH!

Aksjovne lea seamma goh dahkoe. D.s.j aktem dahkoem dorje, juktie voerkelimmiem âadtjodh akten aamhtesen bijre. Maahta ârrodh leahpah deallahtidh gaatosne, gïrremeraajrosne vaedtsedh jallh "gaatoeteaterem" stealladidh, jïjnjh preessealmetjh stïeresne. Gosse v.g. akte dâehkie aktivistigujmie geajnoem steegkie, guktie bigkememaasjinah eah buektehth dohkoe bâetedh, juktie bigkemem "stoerre faamoemaastijste" heerredidh, daate akte soejkesjamme aksjovne juktie voerkelimmiem âadtjodh aamhtesen bijre. Draama akte vihkeles saernievæhta, jïh aelhie âllermaehtemem preessesne âadtjodh. Gosse preesse aktem aamhtesem biejeëörnégasse beaja, dellie varke digkiedimmie sjædta, jïh aamhtese kanne jarkele.

NÂHTEDH sosijale meedijah

Nierhkh aktine dâehkine aktene sosijale

nedtesijjesne (v.g. Facebook, Twitter, Origo j.p.) akten aamhtesasse man âvteste bualah. Dastegh dâehkie jïjnjh eadtjohke lïhtsegh ââdtje, dellie dah mah sjæjsjalimmide vaeltieh (politikhkerh) aaj dam vueptiestieh, jïh aaj saernie-meedijah mah gujht dan râajvarimmien bijre soptsestieh.

NÂHTEDH meedijidie!

Gaajhkes mah voerkelimmiem vaajtelieh akten aamhtesen bijre, gusnie tjuerieh dâarjoem utnieh gellijste, pryôvoeh âllermaehtemem âadtjodh meedijinie. Maahta lohkieprieveiem akten plaaran tjaeledh, journalistide saarnodh gâessie jïh gusnie aksjovne edtja ârrodh.

Gaskeviernie jïh sms hijven nuepiem vedtieh gaskesadtemem buektiehtidh almetji jïh meediji gaskem, joekoen nedteplaerine, raadijovesne jïh TV'sne. Daate hijven nuepieh vadta digkiedidh. Akte frijje jïh ovjearohks preesse lea eevre vihkeles jis edtja demokratijinie ârrodh. Redaktôorh diedtem utnieh jïh faamoem utnieh redigeradidh jïh veeljedh maam edtja âehpiedehtedh dejnie sjïere meedijinie, bene riektesisnie dah meedijearieh gaahpoeh gaajhkesidie.

NÂHTEDH lobbyismem!

"Lobbyisme" lea badth govlehtalledh dejgumie mah edtjeh sjæjsjalimmide vaeltedh, jïh sov aamhtesem âehpiedehtedh. Maahta aktene ovbyjjes tjâanghkosne ârrodh, jallh aktene nââhtadamme tjâanghkosne aktene moenehtsisnie jallh aktene dâehkesne.

Jis datne jallh dov âarganisjasjovne edtjeh lobby'ine gïehtedidh, dle vihkeles dijjieh hijvenlaakan soejkesjidie jïh eensilaakan dâemiedidie. Dellie almetjh dijem goltelieh.

Preessen RÅLLE

Akte joekoen vihkeles laavenjasse meedijdie lea veelelaakan vuortasjidh dejtie mah faamoem utnieh mijjen siebriedahkesne. Almetji ávteste presse edtja VAERTIEBIENJINE árrोध jìh báajtoeh faamoem saarnodh dovne dejstie private jìh dejstie golme staatefaamojste maadthlaakesne (Stoerredigkie, reerenasse jìh dáapmestovlh). Dannasinie daamtaj presse gohtjesávva " dñhte njealjede staatefaamoe".

MAADTHLAAKEN § 100

Ij meejtegh Maadthlaakesne tjáadtjoeh "dan njealjede staatefaamoen" bíjre, bene Maadthlaaken § 100 jeahta g.j "Trykkefrihet bør finde sted" jìh "Frimodige Ytringer om Statsstyrelsen og hvilken som helst anden Gjenstand, ere Enhver tilladte". ("Trykkesfrijjevoete byöroe árrोध" jìh "Luhpie gaajhkesidie soptsestidh guktie sæjhta Staatestuvremen jìh saht magkeres Aamhtesen bíjre"). Dñhte ássjaldahke akten frijje jìh ovjearohks preessen bíjre lea akte konsekvence daestie.

Preessen siebriedahkeráalle lea

– vuortasjidh maam dah golme staatefaamoeh darjoeh jìh eah darjoeh.

– bievnedh dan bíjre mij heannede

– giehtjedidh, kommenteradidh jìh laejhtedh

AKTE FRIJJE JÌH OVJEAROHKS PRESSE

Akte frijje jìh ovjearohks presse sæjhta jiehtedh dah redaksjovnh jìjtje maehtieh veeljedh maam dah sijhtieh saarnodh saht guktie politihkerh jallh jeatjah faamojne vienhtieh. Vielie preessen siebriedahkeráallen bíjre gaavnh dennie Árrोध Váarege-plakatesne (Vær Varsom-plakaten). Desnie aaj etihkeles njoelkedassh abpe journalistihkese Nöörjesne.

LAAVENJASSE

LAAVENJASSE 1

Darjoeh aktem plaerieaamhtesem meediji siebriedahkeráallen bíjre mij váaromem átna giehtjehtimine:

– Giehtjeht aktem journalistem.

– Giehtjeht "siejhme" almetjh.

Ávtelhbodti lohkh Árrोध Váarege-plakaaten 1. kap. Giehtjedh aaj dejtie voenges plaeride paehpierisnie jìh nedtesne mejtie lea naan vihties aamhtesh mejnie datne maatah váaromem vaeltedh. Soejesjh giehtjehtimide veelelaakan, jìh ohtsedh hijven lahstimmieh mah maehtieh dov aamhtesem hivjenlaakan áehpiedehtedh, jallh bijjietjaaleginie árrोध.

LAAVENJASSE 2

Gaavnede aktem voenges aamhtesem maam klaasse veanhta joekoen vihkeles. Soejesjidie guktie dijjeht edtjede dam biejjieöömegasse áadtjodh dennie voenges byjresisnie. Guktie edtjede dáemiedidh ihke dah voenges meedijah iedtjem áadjoeh?

LAAVENJASSE 3

Akte orre dáehkie daan beajjetje plaeriem vuortasjeh jìh aktem jìjtje "saerniesaadtegem" dorje, gusnie dejtie golme vihkielommes veeljemesaernide áehpiedehtieh. Dñhte vihkielommes voestegh jìh jeenjemes. Boelke edtja göökte minudth árrोध.

ÁRROEH VÁAREGE-PLAKAATE (biehkie)

1. Preessen siebriedahkeráalle

1.1. Jiehtedh maam sæjhta, bievnese-frijjevoete jìh trykkesfrijjevoete leah maadthbiehkieht aktene demokratiesne. Akte frijje, ovjearohks presse lea dej vihkielommes institusjovni gaskem demokratijen siebriedahkine.

1.2. Presse vihkeles laavenjassh voebnesje goh bievnesh, diegkiedimmie jìh siebriedahkelaejhteme. Preessen akte sjiere diedte ihke ovmessie vuajnoeh váajnesasse báetieh.

1.3. Presse edtja soptsesfrijjevoeten, trykkesfrijjevoeten jìh byögkelesvoete-prinsihpen bíjre vaarjelidh. Ij edtjh mietedh dejtie mah sijhtieh gaahpoeh digkiedimmie, frijje bievnese-soptsestimmie jìh frijje nuepiem gaaltjidie heerredidh. Latjkoeh akten eksklusijve soptsestimien bíjre öörmedimmijste eah edtjh heaptjne árrोध juktie saernieh frijje-laakan soptsestidh.

1.4. Preessen reaktoe dan bíjre bievnedh mij siebriedahkesne heannede, jìh tsiehkieh vuesiehtidh mah leah laejhtehts. Preessen diedte aktem laejhtehts tjoevkesem biejedh guktie dah meedijah jìjtje sov siebriedahkeráallem voebnesjeh.

1.5. Preessen diedte dam aktegs almetjem jìh dáehkieht meadtoen vööste vaarjelidh, jallh meadtoeh byögkeles áejvieladtijste jìh institusjovnijste, private giehtedimmijste jallh mubpijste.

Abpe plakaate daaroengielesne gaavnh Norsk Presseforbunden nedtesijjesne www.presse.no

FAAKTA

BIEJJIEÖÖRNEGEFUNKSJOVNE

Byögkeles voerkelimmie lea daamtaj daerpies ihke mij akt edtja heannadidh aktene aamhtesisnie. Dah maassemeedijah maehtieh stuvredh mah aamhtesh mah edtjeh biejjieöörnegasse biejesovvedh. Dah meedijah daamtaj gyhtjelassh almettijstie jìh áarganisasiojvnieste áadtjoeh "dej" aamhtesh bæjjese vaeltedh. Naemhtie aaj politihkerh darjoeh. Dah sijjen govlehtallijh preessesne náhtadieht, jìh sov daajroem guktie presse barka, gosse aamhtesh utnieh mejtie sijhtieh bæjjese vaeltedh.

VEELJEME- gæmhpoë ORRE MEEDIJINIE

Barkoekirrie
www.dna.no
tellefogne 24 14 40 00
telefakse 24 14 40 01
e-påaste: dna@dna.no

Bijjekandidaath tjïelteståvroeveeljemasse:

Bijjekandidaath fylhkendigkieveeljemasse:

Voenges kandidaath
fylhkendigkieveeljemasse:

Barkoekirrien vihkielommes aamhtesh:

Daan biejjien jijnjh politihkerh gaavnh jïtsh sæjroejgumie Facebook'sne. Jienebh dejstie voenges politihkerijstie jïh voenges krirrijste leah nedtesne. Desnie maehstie jïtjemse æhpiedehtedh ånnetji jeatjahlaakan goh mijjiej vuejnebe dikgiedimmieprogrammene TV'sne jïh raadijovesne.

NEDTESIEBRIEDAHKE:

Akte tjåanghkoesijjje gaskeviermesne gusnie maahatah mubpieh gaavnesjidh jïh dejgumie soptsestidh. Maahta dan aelhie årrodh goh akte digkiedimmiedåehkie jallh akte nedtesijjje gusnie utnïje maahta saernieh jïh mielh tjæledh, jïtsh sæjroeh utnedh jïh guvvieh olkese biejedh. Såemies gaarvenieh jïh orre bæstie, dah vihkielommes Nöörjesne daan biejjien leah kaanne Biip, Blink, Facebook, Flickr, MySpace, Origo, Twitter jïh YouTube. Nöörjen stööreres digkiedimmieforume gaavnh daesnie <http://vgd.no>, mearan www.ung.no aktem digkiedimmieforumem åtna, joekoen noeride.

LAAVENJASSE

Govlehtallh dov tjïelten bievneseðienesjem jallh ohtsedh tjïelten nedtesåjrojne juktie vaestiedassh åadtjodh laavenjasside 1, 2 jïh 3.

LAAVENJASSE 1

Juekede klassem dæhkine jïh joekedidie krirride dijjien gaskemsh. Vaeltede dle vâaromem plaerine, veeljemelæstojne jallh krirrietjaaleginie jïh pryövede gaavnedh tjïelten- jïh fylhkentjïeltenpolitihkerh mah jïtsh sæjroeh nedtesne utnieh. Gaavnehtidie aaj mejtie dah voenges krirrieh jïtsh sæjroeh utnieh. Tjælede olkese dejtie bööreres, jïh æhpiedehtede dejtie, dejtie jeatjah dæhkide. Veeljede dam bööreres krirriesærjoem jïh dam bööreres politihkeresærjoem. Buerkiestidie veeljemem. Tjælede aktem lohkijeprieviem plaaran dan bijre dijjieh gaavnedidh.

LAAVENJASSE 2

Væltieh vâaromem aktene veeljemeaamhtesisnie maam datne tuhtj vihkeses. Pryövgh gaavnh aktem digkiedimmiedåehkiem nedtesne gusnie aamhtesem digkiedieh. Tsagkesh jïh bæstie dov mieline!

LAAVENJASSE 3

Bietskiedidie olkese dam politihkeses reklaamem dijjieh plaerine gaavnede. Vuartasjidie dan aktegs krirrien reklaamide: Mij lea æjviedjïride? Gie dijjieh vienhtede lea æjmieulmiedæehkie? Man krirrien kampanje dijjieh tuhtjede bööreres? Mannasinie?

LAAVENJASSE 4

Datne edtj aktem reklaamekampanjem darjodh akten dejstie voenges krirrijste. Veeljh meedijæerieh kampanjese, veeljh man æjvieaamhtesasse/mejtie æjvieaamhtesidie datne sijhth leavloem biejedh, jïh darjoeh aktem voestes annonsem. Åehpiedehtieh kampanjem klaasse.

POLITIHKELES REKLAAME

Ij leah luhpie politihkeses reklaamine raadijovesne jïh TV'sne Nöörjesne, bene NRK edtja dâarrehtidh guktie dah smaave krirrieh aaj vuajnoes sjidtieh. Plaerine jïh nedtesne lea badth luhpie politihkeses reklaamine.

EADTJOHKE MEEDIJEPOLITIHKE

PREESSEDÅARJOE: Staate beetnehdåarjoem vadta plaeride mah leah gaahjemisnie juktie gorredidh gelliesåarhts plaerieh sjidtieh, jïh gaajkhk plaerieh slyöhpoeh momsem maeksedh juktie aelhpebe sjædta dejtie æstedh.

RAADIJOVE JÏH TV: Stoerredigkie jïh reerenasse mierieh biejjieh guhte åadtjoeh raadijovem jïh TV'em seedtedh, jïh krieveh guktie programmeprojle edtja årrodh. Mubpieh goh NRK tjuerieh konsesjovnem utnedh. Konsesjovne lea tijjegaertjedamme.

Kristeles Almetjekirrie
www.krf.no
tellefovne 23 10 28 00
telefakse 23 10 28 10
e-påaste: krf@krf.no

Bijjiekandidaath tjieltteståvroeveeljemasse:

Bijjiekandidaath fylhkendigkieveeljemasse:

Voenges kandidaath
fylhkendigkieveeljemasse:

Kristeles Almetjekirrien vihkielommes
aamhtesh:

Åelkies
www.hoyre.no
tellefovne 22 82 90 00
e-påaste: politikk@hoyre.no

Bijjiekandidaath tjieltteståvroeveeljemasse:

Bijjiekandidaath fylhkendigkieveeljemasse:

Voenges kandidaath
fylhkendigkieveeljemasse:

Krirrien Åelkies vihkielommes aamhtesh:

Sosialisteles Gårroehkirrie
www.sv.no
tellefovne 21 93 33 00 telefakse 21 93 33 01
e-påaste: post@sv.no

Bijjiekandidaath tjieltteståvroeveeljemasse:

Bijjiekandidaath fylhkendigkieveeljemasse:

Voenges kandidaath
fylhkendigkieveeljemasse:

Sosialisteles Gårroehkirrien vihkielommes
aamhtesh:

VOENGES LÆSTOEH

Tjieltteståvroeveeljemisnie daamtaj jienebh
krirrieh laavenjostoeh jñh ektielæstoem buektieh.
Muvhtine tjieltine aaj læstoeh mah eah ryöktesh
ektiedimmiem utnieh dejtie "siejhme" politihkeles
krirride.

- 227 tjieltine dle evtebe
tjieltteståvroeveeljemisnie læstoeh krirrieste
böötin mah eah Leah Stoorredigkesne.
- 169 dejstie Leah tjielkestamme goh voenges
læstoeh
- 56 dejstie læstoeste dam baakoem "bygd"
(voene) nommesne utnieh
- 37 laanten tjielten äejvijste Leah veeljeme
ovmessie ektielæstoeh, politihkeles læstoeh
jñh voenges læstoeh tjiirrh
- 36 dejstie mubpie tjielten äejvijste Leah
dejstie seamma læstoeste

Gaaltije: Nationen/Statistisk sentralbyrå

LAAVENJASSE:

Giehtjh veeljemelæstoeh dov tjielttesne.
Dagke læstoeh mah Leah dåaresthpolitihkeles
jallh tjielke voene-/voenges læstoeh?

Voenges læstoe

Bijjiekandidaath tjieltteståvroeveeljemasse:

Bijjiekandidaath fylhkendigkieveeljemasse:

Voenges kandidaath
fylhkendigkieveeljemasse:

Krirrien vihkielommes aamhtesh:

Voenges læstoe

Bijjiekandidaath tjieltteståvroeveeljemasse:

Bijjiekandidaath fylhkendigkieveeljemasse:

Voenges kandidaath
fylhkendigkieveeljemasse:

Krirrien vihkielommes aamhtesh:

GIHTJEHTIDIE AKTEM POLITIKKEREM

Edtjede naakenem gihtjehtidh, dle vihkeles hijvenlaakan ävtelhbodi soejkesjidh. Ussjedidie maam dijjieh sljhtede daejredh jih mannasinie vihkeles dam äadtjodh daejredh.

Journalistihkesne dle gihtjehtimmie dovne akte sjaangere jih akte barkoenvuekie. Sjaangerisnie joekehtibie aamhtese-jih portredte-gihtjehtimmien gaskem. Aamhtese-gihtjehtimmie akte gihtjehtimmie mij edtja mijjese jienebh bievnesh vedtedh aamhtesen bijre, portredtegihtjehtimmie edtja mijjem vielie äehpies almetjinie darjodh.

Dah reaktoe gyhtjelassh

Äahpenidie maam politihkere jih krirrie vienhtieh ovmessie aamhtesi bijre. Säämies gyhtjelassh byö-roeh soejkesjamme ärrodh. Gaavnehtidie man bijre dijjieh sijhtede vielie daejredh, jih darjode gyhtjelassh. *Näähtedidie politihkerinie, jih darjode gihtjehtimmien eensilaakan jih daajmetjelaakan. Dellie gihtjehtimmieobjekte aaj säjhta gyhtjelasside hijvenlaakan vaestiedidh. Gosse gihtjebe, dellie naan hijven viehkiehtæjjah utnebe. Amma dah gihtjemebaakoeh: Gie, mij, gusnie, gåessie, mannasinie jih guktie.

Dah sijhtieh dijjem viehkiehtidh dejtie vihkielommes bievnesidie gaavnedh aktene aamhtesisnie.

Maahta væjsehke ärrodh gihtjehtimmien aelkedh gaahpoeh gyhtjelassigumie. Dah maehtieh hijven ärrodh juktie dah jearsoesvoetem sjugniedieh:

- Guktie tuhtjh veeljemegæmhpoeh dan gähkese jähteme?
 - Man bijre raaktan daate aamhtese?
- Jis aktem tjjelke jih änehks vaestiedassem sijht, maahtah gaptjeldh gyhtjelassh nähtadidh. Dejtie tjuara jaavoe jallh ijje vaestiedidh.

- Tjijelte byöroe orre noereskuvlem bigkedh?
- Gaajhkesh mah 16 jaepien bäeries byöroeh steemmereaktoem äadtjoeh?

Gosse vaestiedassem äadtjoeh, dle hijven jis maahtah vielie gyhtjelassh aamhtesen bijre gihtjedh:

- Mannasinie ih sijht orre skuvlem bigkedh?
- Mennie veeljemisnie datne tuhtjh dah mah 16 jaepien bäeries byöroeh steemmereaktam äadtjodh?

Aellieh jäähkesjh mäjkoes jih ovtjijelke vaestiedassh. Gihtjh vihtieslaakan jih äadtjoeh vihties vaestiedassh:

- Mov krirrie säjhta skuvlem nænnoestidh.
- Skuvlem nænnoestidh, maam datne vienht dejni?

Aellieh billh laejhtehts gyhtjelassh gihtjedh, bene darjoeh dam vietseslaakan.

- Ij leah dov krirrie maam akt jeatjebem sjæjsjalame aarebi?

Maahta aaj nuhteligs ärrodh naan eejehtimmieh vaetedh. Sjeavohtsvoete maahta näake ärrodh. Juktie jis doesth änneti vuertedh minngebe gyhtjelassine, dellie vaestiedæjja säjhta vielie jiehtedh, jih giengesåbpoe aamhtesasse bæatedh eejehtimmien nænngan.

Gosse journalish gihtjehtieh, dellie daamtaj daejtie gelliesäärhts gyhtjelasside nuhtjeh:

- Mij datnem jeenjemes imponerede?
- Mij datnem jeenjemes aavode?
- Mij datnem jeenjemes häjnoes dorje?
- Mij datnem jeenjemes ierelh?

Voenges læstoe

Bijjekandidaath tjjeltestävroeveeljemasse:

Bijjekandidaath fylhkendigkieveeljemasse:

Voenges kandidaath fylhkendigkieveeljemasse:

Krirrien vihkielommes aamhtesh:

LAAVENJASSE

LAAVENJASSE 1

Haarjanimme gihtjehtimmien ävtelen

Dijjeh edtjede aktem politihkerem gihtjehtidh akten vihkeles aamhtesen bijre. Darjode aktem däähkiem nijeljie learohkijstie gusnie göökte aamhtesinie äahpenieh politihkeren vuajnoste (nähtadidie plaerieh jih krirrieprogrammh), jih dah göökte mubpieh gyhtjelassh darjoeh jih gihtjehtimmien soejkesjeh. Darjode gihtjehtimmien goh räällespiele. Darjoeh aktem eensie gihtjehtimmien politihkerinie riektesisnie jis gåarede.

LAAVENJASSE 2

Vihkielommes aamhtesh

Vaeltieh säemies aamhtesh mejtie dijjieh tuhtjede vihkeles. Vuartasjidie krirriej veeljemelæstoe jih gaavn voenges kandidaath. Näähtadidie aktem gihtjehtimmien aktine fierhtede krirreste. Soejkesjidie hijvenlaakan gihtjehtimmien ävtelen. Äehpiedehtede illedahkem goh akte saerniesaadtege dejtie mubpide klaassesne.

LAAVENJASSE 3

Mielemöoleme veeljemen bijre

- Man jijnje almetjh daejrieh?

Soejkesjidie aktem aelhkies mielemöolemem man bijre almetjh daejrieh veeljemen bijre. Darjode ävtelhbarkoem. Gaavnede aamhtesh plaerine, paehpierisnie jallh nedtesne. Veeljede naan gyhtjelassh dijjieh maehtede gihtjedh (vuartesjh vuesiehtimmieh vuelielisnie). Darjoeh aktem aarvehtsem, jallh moenedimmien guktie almetjh sijhtieh vaestiedidh. Soejkesjidie goerehtimmien veelelaakan. Barkede gööktesi gööktesi. Akte gihtjie jih akte vaestiedasside tjaala. Utnebe aktem strategijem tjoelen (kaarrh/nyjsenh) jih aalteren bijre jih man gellie dijjieh edtjede gihtjedh.

Säämies gyhtjelassh:

- 1 Almetjh aktem guvviem aktede politihkeristie damtijieh (vuesiehtimmien gaavhtan bijjekandidaate aktene jallh jienebi krirrine)?
- 2 Almetjh maehtieh guvvieh politihkeristie ektiedidh reaktoe krærran?
- 3 Almetjh daejrieh mah krirrie mah dejtie sjiere poltihkeles dijride utnieh?
- 4 Gaavneth jijtsh gyhtjelassh.

Mingiebarkoe: Äehpiedehtede maam dijjieh gaavnedamme tjjelkelaakan. Illedahk sjehtieh dejni aarvehtsinie dijjieh darjoejidh? Maam illedahke vuesehte? Dagke dijjieh maehtede illedahkem äehpiedehtedh akten journalistese dennie voenges plaeresne, jallh aktem lohki-prieviem tjaeledh.

Gieh maehtieh steemmadidh?

” Jih dej biejjiej dle keejsere Augustuse stilli gaajhkh almetjh abpe veartenisnie edtjin almetjelákosne ryöknesovvedh”.
(LUKAS 2,1)

ELEKTROVNELES STEEMMADIMMIE

Daan tjaktjen veeljemisnie dah veeljijh 10 tjíeltine maehtieh Gaskeviermien tjírrh steemmadidh. Sæjhta aaj nuepie ároddh siejhmelaakan steemmadidh paehpere-steemmeleahpine. Gåarede elektrovneleslaakan steemmadidh gosse ávtelhbodti steemmede, ij jíjtjehke veeljemebiejjien. Muvhth tjíelth leah nænnoestamme daam voejhkelimmiem laehpedh.

LAAVENJASSE 1

Tjeakoes veeljemh?

Gaavnehth voestegh dan jíjnem goh gåarede dej vuajnoej bíjre dennie digkiedimmesne elektrovneles veeljemi bíjre. Vaeltieh dle váaromem lahtesisnie:

Elektrovneles veeljemh eah leah tjeakoes veeljemh. Dåeredh maallem 1. laavenjassene 3. sæjrosne daennie heeftesne.

- Nöörjen staatenárojh mah 18 jaepieh illeme eannan veeljemejaepie náhkeme, jìh lea – jallh orreme- almetjeregisterisnie goh ároje Nöörjesne
- Álkoelaanten staatenárojh mah almetjeregisterisnie tjáadtjoeh jìh leah ároejinie Nöörjesne orreme iktemearan dej minngemes golme jaepiej, veeljemebiejjien ávtelen
- Staatenárojh jeatjah noerhtelaantijste mah almetjeregisteren mietie leah ároejinie Nöörjesne orreme minngemes ruffien 30.b. raejeste veeljemejaepien

Gaajhkes mah edtjeh steemmadidh tjerieh tjaalasovveme ároddh almetjelákosne aktene tjíeltesne veeljemebiejjien jis edtjeh maehtedh steemmereaktam náhtadidh.

STEEMMEREAKTA DEJTIE MAH LEAH 16 JÌH 17 JAEPIEN BÅERIES

Daan tjaktjen veeljemisnie dle akte voejhkelimmiem 20 tjíeltine ihke steemmereaktoeaaltemerem vueliedidh 16 jaapan. Díhte aajkoe lea dam politihkeles eadtjohkevoetem nænnoestidh noeri luvnie.

LAAVENJASSE 2

Gaavnehth mejtie dov tjíelte lea akte dejstie tjíeltijste gusnie steemmereaktoeaaltemerem lea 16 jaepieh.

LAAVENJASSE 3

Jis datne mubpene veeljemisnie nuepiem áadtjoeh steemmadidh: - síjtht daam nuepiem náhtadidh dellie? Jis jaavoe vaestedh – buerkesth mannasinie datne síjtht dam darjodh?

LAAVENJASSE 4

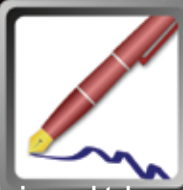
Vuartesjh daan beajjetje plaeriem. Mah aamhtesh – mejtie dah politihkerh digkiedieh – jìh mah plaerine tjáadtjoeh – datne vienhth dah mah 16- jìh 17 jaepien båeries tuhtjeh gieltegs? ohkh vielie voejhkelimmiem bíjre daesnie www.valg.no

**Num-
htie
steem-
medh:**

1

Gaavnh steemleahpide datne síjtht náhtadidh: VELKES steemleahpa tjíeltstávroe-veeljemasse, PLAAVE fylhkendikgie veeljemasse.

Dennie líhkesveeljemisnie mahtah kandidaatide aktem lissiesteemmem vedtedh (persovnestemme). Daam gohtjebe kumuleradidh. Tjíeltstávroeveeljemisnie mahtah aaj kandidaath jeatjah krirrijste tjaeledh daennie læstosne datne náhtedh ("sleengkere")

2

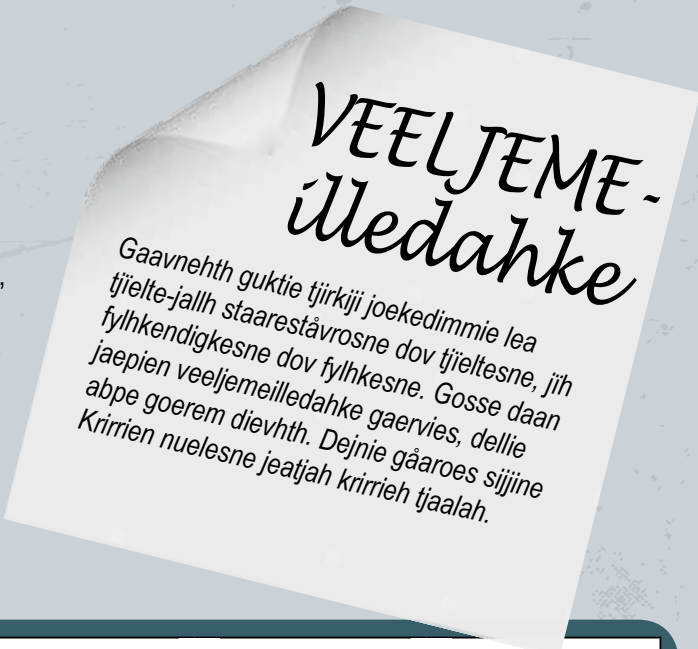
klaasse VEELJEME

Höölth aktem voenges veeljemem dan eensilaakan goh gäärede, steemebåvvine, almetjelåhkojne, steemleahpajgumie jìh veeljemegæmhpoetjaalegigumie.

LAAVENJASSE:

Àehpiedehtieh illedahkem veeljemistie klaassesne:

- Darjoeh aktem goerem dej ovmessie politihkeles krirriegumie mah lin meatan veeljmisnie, jìh aktine vuesiehtimmine guktie dah steemmh leah joekedamme.
- Darjoeh aktem joekedimmiem prosentnesne dehtie illedahkeste klaassesne.
- Viertesth jeatjah klaassigumie skuvlesne, jìh illedahkine veeljemistie dov tjìeltesne jìh dov fylhkesne gosse illedahke gaervies.

KRIRRIE	TJËLTE						FYLHKE					
	Steemmh		Prosenth		Lìhtsegh tjìelteståvrosne		Steemmh		Prosenth		Lìhtsegh fylhkendigkesne	
	2007	2011	2007	2011	2007	2011	2007	2011	2007	2011	2007	2011
Bk												
FrK												
ÀE												
KrA												
Gk												
SV												
G												

Vaestiedasside gaavnh gosse plaerine lohkh.

- 1] Dievhtieh illedahkegoerem
- 2] Mij krirride/mah krirrieh aktem hijven veeljemem darjoeji(n) dov tjìeltesne?
- 3] Mah aamhtesh datne vienhth illedahkem moenin?
- 4] Jarkelimmie faamoejoekedimmesne tjìelteståvrosne sjædta? Jis jaavoe- magkeres?

- 5] Gie tjìelten åejvine sjædta dov tjìeltesne?
- 6] Mij krirride / mah krirrieh aktem hijven fylhkendigkieveeljemem darjoeji(n)?
- 7] Gie fylhken åejvine sjædta?
- 8] Viertesth illedahkide klaasse-/skuvleveeljemistie illedahkigumie tjìelteståvroveeljemistie. Mah joekehts leah?

Mårhtjoeh steemleahpide krirrienommine sijnjelisnie jìh steempelesijjine ålkoelisnie. Dellie ij guhtie maehtieh vuejneth maam datne steemmedh. Ih edtjeh skuahpam jalh maam akt jeatjebem nåhtadidh juktie dah steemleahpah edtjeh steempelem åadtjodh.

3

Vaedsieh akten veeljemebarkijasse jìh åadtjoeh aktem steempelem steemleahpaj ålkoebielesne. Gåabpegh steemleahpah tjuerieh steempelem utnedh jis edtjeh jååhkesjamme sjìdtedh.

4

Biejh dejtie steempeldamme steemleahpide veeljemegegken sijse.

5

